

BOGANMELDELSER

Nationalbankens Historie 1878—1908 af Dr. polit. AXEL RUBOW (udgivet af Nationalbanken). 1920. 275 S.

Denne Bog er 2den og sidste Del af Nationalbankens Jubilæumsskrift. 1ste Del, der omfattede Tidsrummet 1818—78, udkom i 1918 og er omtalt i nærværende Tidsskrifts Aargang 1919, S. 599 ff.

I de 3 første Kapitler af 2det Bind fortsætter Forfatteren Skildringen af Bankens Udvikling paa samme grundige og paalidelige Maade som i 1ste Binds sidste Kapitler, og man faar ogsaa her god Besked om de enkelte Begivenheder i selve Nationalbankens Tilværelse. Fra Stoffets Side havde en Deling ved f. Eks. 1857 været naturligare end ved 1878; den mellemliggende Periode hører efter hele sin Karakter den moderne Tid til.

I det første Afsnit — der omfatter Perioden 1878—86 — falder de Aar, i hvilke Danmarks finansielle Forhold til Udlandet gaar over fra en Kreditors til en Debtors. Forfatteren fremstiller de forskellige Forhold, der staar i Forbindelse hermed, uden dog at komme dybere ind derpaa. Nationalbankens egen Stilling var stærk, og der forelaa ikke noget, der tydede paa egentlige usunde Pengeforhold — saaledes som f. Eks. i 1907. National-

BOGANMELDELSER

Nationalbankens Historie 1878—1908 af Dr. polit. AXEL RUBOW (udgivet af Nationalbanken). 1920. 275 S.

Denne Bog er 2den og sidste Del af Nationalbankens Jubilæumsskrift. 1ste Del, der omfattede Tidsrummet 1818—78, udkom i 1918 og er omtalt i nærværende Tidsskrifts Aargang 1919, S. 599 ff.

I de 3 første Kapitler af 2det Bind fortsætter Forfatteren Skildringen af Bankens Udvikling paa samme grundige og paalidelige Maade som i 1ste Binds sidste Kapitler, og man faar ogsaa her god Besked om de enkelte Begivenheder i selve Nationalbankens Tilværelse. Fra Stoffets Side havde en Deling ved f. Eks. 1857 været naturligare end ved 1878; den mellemliggende Periode hører efter hele sin Karakter den moderne Tid til.

I det første Afsnit — der omfatter Perioden 1878—86 — falder de Aar, i hvilke Danmarks finansielle Forhold til Udlandet gaar over fra en Kreditors til en Debtors. Forfatteren fremstiller de forskellige Forhold, der staar i Forbindelse hermed, uden dog at komme dybere ind derpaa. Nationalbankens egen Stilling var stærk, og der forelaa ikke noget, der tydede paa egentlige usunde Pengeforhold — saaledes som f. Eks. i 1907. National-

banken kunde vel derfor ikke gøre andet end at advare — hvad Levy ogsaa gjorde — og saa forøvrigt klare Krisen i 1885 saa fortræffeligt, som Tilfældet blev.

Tiaaret 1886—96 karakteriseres af Forfatteren som Konverteringsperioden. Skildringen er her en Del bredere end sædvanlig. Forfatteren gennemgaar ikke blot den Rolle, Nationalbanken direkte spillede ved Konverteringerne, men giver ogsaa en udmærket Redegørelse for, hvilken almindelig økonomisk Rolle disse efter Datidens Forhold mægtige Pengetransaktioner kom til at spille. Forfatteren har ikke meget til overs for Konverteringerne, og i det store og hele maa man give ham Ret, uden at man derfor behøver at give ham Medhold i alle Enkelthederne i hans Fremstilling eller i den Maade, hvorpaa han fordeler Lys og Skygge. Dr. Rubows Hovedsynspunkter overfor Konverteringerne er — kort sagt —, at den egentlige Motivering til deres Iværksættelse var Hensynet til det betrængte Landbrug, at det daværende danske Pengemarkeds Tilstand i Virkeligheden ikke retfærdiggjorde saadanne Rentenedsættelser, og at de var Aarsag til en Udvikling, hvor Obligationsskurserne fjærnedes fra det øvrige Pengemarked — specielt Diskontoforandringerne — og hvor en af de medvirkende Aarsager til Krisen 1907 er at søge. I og for sig behøver det nu ikke at være forkasteligt, at Staten gaar i Spidsen for en Konverteringsbevægelse med det Formaal at sænke Realkreditrenten i Landet — ikke mere end om Motiveringen var en Rentebesparelse for Statskassen selv. Forfatteren meddeler selv, at Gennemsnitsdiskontoen i 1886—96 var 3.45 % og at 4 % Obligationer stod i Pari, hvortil kommer, at man i Udlandet overalt konverterede fra 4½ og 4 %'s Obligationer til 3½ % og med Held optog nye Obligationslaan til 3½ %, saa det synes egentlig forstaaeligt og forsvarligt at Staten herhjemme gjorde det samme. Naar Forfatteren sikkert alligevel i det væsentlige har Ret i sin interessante Udvikling af Konverteringernes uheldige Indflydelse paa de efterfølgende Tiders Opsparing

og Kapitalanbringelser, mon saa ikke Aarsagerne hertil i stærkere Grad end Forfatteren fremstiller det er, at en Konvertering overhovedet er en farlig Handling, idet den frister de Ledende i Pengeverdenen til med Vold og Magt at ville fastholde de økonomiske Tilstande, der var Forudsætningen for Konverteringens Iværksættelse, ogsaa ud over deres naturlige Levetid. Da denne i det foreliggende Tilfælde blev meget kort, idet Pengemarkedet snart strammedes, Diskontoen sættes op o. s. v., meldte Fristelsen sig meget hurtigt — og man faldt for den. Man dannede Konsortier for at holde Kurserne oppe, man holdt Sparekasseindlaansrenten nede o. s. v. — i Stedet for at springe i det og tage Følgerne af sine Handlinger og af de — hurtigt — forandrede Forhold. Heri synes Hovedfejlen at ligge, mere end i selve Konverteringerne. Derfor taler ogsaa den Omstændighed, at Nationalbankdirektør Levy ikke ses paa noget Tidspunkt at have udtalt sin Tvivl om Konverteringernes Forsvarlighed, hvilket han formentlig vilde have gjort, hvis han havde haft nogen saadan Tvivl, dels fordi han var Nationalbankens ledende Direktør, dels fordi der fra Begyndelsen var tiltænkt Nationalbanken en central Stilling i Gennemførelsen af Statsobligationernes Konvertering, hvad Levy vidste flere Maaneder før den første Konverteringslovs Vedtagelse i 1886. Forfatteren undrer sig forøvrigt med Rette over, hvilken Interesse de indenlandske Banker kunde have i at medvirke ved Konverteringerne, saa meget mere som de indvundne Provisioner maatte blive slugt af de uundgaelige Afskrivninger paa Obligationsbeholdningerne.

Afsnittet om Konverteringsperioden er lærerigt, og Forfatteren faar her Lejlighed til at belyse en Række økonomiske Forhold paa fortrinlig Maade. Man kunde ønske, at han havde skildret det følgende Tiaar 1896—1907 og Krisen 1907—08 paa samme brede Basis. Dette er desværre ikke Tilfældet. Her indskrænker Forfatteren sig — fraregnet en kort Omtale af Byggevirksomhedens

Forløb hovedsagelig til en Fremstilling af de Forhold, Nationalbanken direkte havde med at gøre. Forfatteren siger selv, at saavel Behandlingen af selve Bankkrisen som af den økonomiske Udvikling, der gik forud, falder uden for Bogens Ramme. Det kan siges. Men det medfører, at der kommer noget utilstrækkeligt over Fremstillingen; den økonomiske Udvikling i Aarhundredets første Aar bedømmes kun summarisk — næsten kun med et enkelt Adjektiv —, og en virkelig Vurdering af Bankens Holdning i denne halve Snes Aar er udelukket.

Ud fra det valgte Standpunkt giver Forfatteren imidlertid en levende og omhyggelig Fremstilling af Bankens Optræden før og under Krisen. Forfatteren dokumenterer indgaaende den store Forskel mellem Stillingen nu og i 1885, baade m. H. t. Udlandets og Indlandets Forhold. Selv om der derved kan peges paa mange Omstændigheder, som gjorde Bankens Stilling adskilligt vanskeligere end i 1885, saa er det alligevel uforstaaeligt, at den var saa lidt i Kontakt med Begivenhederne som Tilfældet var, og først meget sent kommer ind paa overhovedet at tage Stilling til Begivenhederne. Der gøres navnlig udmærket Rede for Bankens Diskontofastsættelser og til Dels for dens Kreditgivning; Forfatterens Kritik heraf er sikkert rigtig, maa-ke blot en Smule for meget „svaviter in modo“. Forfatteren mener derimod, at der ikke er saa meget at bebrejde Banken, fordi den ikke engang ved offentlige Advarsler gjorde Forsøg paa f. Eks. at lægge en Dæmper paa de unge Bankers Udvidelsestempo. Den savnede Magtmidler og den vilde blive mistænkt for Misundelse og Magtbrynde — mener Forfatteren. Heri har han næppe Ret. Det er saa sin Sag for de store Pengeinstituter, der er halvt offentlige Institutioner, at sætte sig udover Ønsker og Oplættelser, der af Nationalbanken med saglig Myndighed offentlig gøres gældende overfor dem. Og Mistænksomheden kunde den rolig have sat sig udover; Tiden vilde have givet den fornødne Satisfaction. Forfatteren gør i disse Afsnit endvidere omhyggelig

Rede for den faktiske Seddeldækning og for, hvorledes man i 1908 kun klarede Vanskelighederne ved at ophæve de hidtil gældende Dækningsregler og i Stedet at sætte de i den nye Oktroj indeholdte mindre strænge Bestemmelser herom i Kraft et halvt Aar før Tiden. I denne Periode falder Albertikatastrofen, og for Nationalbankens Forhold til denne gives en kort, klar Redegørelse.

Den sidste Halvdel af selve Bogen udgøres af fire Kapitler af særlig Art. I det første giver Forfatteren en meget instruktiv Gennemgang af den skandinaviske Seddelbankoverenskomst, der her fremstilles i sin Helhed. I det andet Kapitel behandles Oktrojen af 1907 og Forarbejderne hertil, uden at man dog faar Indtrykket af hvor lidet saglig alle Forhandlingerne herom i Virkeligheden var. Endelig gives i de to sidste Kapitler en Redegørelse for den tekniske Side af Sedlernes Fremstilling og Tilintetgørelse og en Beskrivelse af de af Nationalbanken i Tidens Løb udstedte Sedler. Denne sidste er forfattet af Kontorchef V. Lange.

De i Værkets 1. Del indeholdte nyttige Tabeller og Oversigter er ført videre ogsaa i 2. Del og trykt som Bilag I—IV. Allersidst i Bogen er optaget Gengivelser af alle Nationalbankens Sedler og en Række udmærkede Billeder af Bankens Direktører fra 1818—1918.

Jubilæumsskriftet omhandler ikke de sidste ti af de hundrede Aar. For Grundene hertil gør Forfatteren Rede i Forordet. At den ikke omhandler Perioden under Verdenskrigen er forstaaeligt. At Tiden fra 1908 til 1914 heller ikke er medtaget gør — i Forbindelse med den ovennævnte Indvending mod Bogens Plan — at den fuldstændige Redegørelse for Krisen i 1908 og Nationalbankens Forhold hertil stadig savnes. Bortset herfra har Dr. Rubow i det nu afsluttede Værk nedlagt et stort og fortjenstfuldt Arbejde. Den Indvending, jeg i min Anmeldelse af Bogens 1. Del gjorde gældende, at den i nogen Grad savnede Perspektiv, Baggrund af økonomisk Historie — synes jeg

som Helhed at maatte opretholde. Men Bogen giver alligevel en interessant og overordentlig redelig og udførlig Fremstilling af Nationalbankens første 90 Aar, der baade som Læsning og som Kildestof er af varig Værdi. Ikke mindst de statsvidenskabelige Studerende vil modtage denne Forøgelse af vor ikke særlig omfattende økonomiske Literatur med Glæde.

Jens Toftegaard.

Sparekassen for København og Omegn 1820—1920. Af Sparekasseinspektør, Dr. polit. H. L. BISGAARD (udgivet af Sparekassen). 1920. 284 S.

Det er ikke tilfældigt, at Sparekassebevægelsen startedes her hjemme i samme Periode, hvori ogsaa Nationalbanken oprettedes. De strænge Tider for hundrede Aar siden var i økonomisk Henseende Nybyggeraar, og det gjaldt derfor om at samle de spredte svage Kræfter, at hjælpes ad.

I det stilfulde Jubilæumsskrift, som Sparekassen for København og Omegn nu har udsendt, har Dr. polit. Bisgaard interessant og livfuldt skildret denne „Borgeraand“, som var til Stede hos Datidens betydelige Mænd, og som var Drivfjederen til Dannelsen af „en Sparekasse for København og dens Omegn“. Forfatteren paaviser, hvorledes dette halvt pædagogiske og velgørende Formaal præger Sparekassen stærkt gennem mange Aar, baade i dens Forretningsgang og Virkemaade og ogsaa i andre Henseender, f. Eks. i Bestyrelsesraadets Sammensætning, idet det i lang Tid har et eller flere gejstlige Medlemmer. Forfatteren gør omhyggelig Rede for den lange Række kendte og ansete københavnske Borgere, der i Tidens Løb har siddet i Sparekassens Ledelse lige fra Biskop Mynster til Konferensraad Hagemann.